

**Sprehodi po
knjižnem trgu**

Milena Mileva Blažić

Anja Novak - Anjuta: Žilažili.

Ljubljana: samozaložba, 2024.



Slovenska večnaslovniška (angl. *crossover*) literatura, ki dobesedno in/ali metaforično obravnava radikalne teme (anoreksija, depresija, hiperaktivnost, molk, rehabilitacija, samopoškodbe, smrt, samomor), je relativno nov trend. V drugi pesniški zbirki Anje Novak - Anjute *Žilažili* (2024) – prva je nosila naslov *Ranerane* (2021) – bi lahko videli sintezo sloga *macabre*, poezije grobov in noči in viharništva. Celotna zbirka je sestavljena iz desetih poglavij, medtem ko se konceptualno navezuje na imanentno temo mrtvaškega plesa, dobesedno in/ali metaforično, mrtvaški ples je povezan s “popkovnico” pesmi. Avtorica obravnava teme kot *horror mundi*, s tem da je v ospredju svet lirskega subjekta oziroma kvantni svetovi ambivalentnega lirskega subjekta, ki prehajajo iz ene v drugo in/ali naslednjo subjektivno-objektivno in, obratno, objektivno-subjektivno mikrolesničnost.

Avtorica navaja različne avtorje, katerih citati naj bi se asociativno povezovali z motivno-tematskimi prvinami tako imenovane radikalne književnosti (Kimberly Reynolds). Najpogostejši motivi so hkrati stalnice v pesničnem pesništvu; lajtmotiv, ki je zaznamoval že prvo zbirko, predstavlja anoreksija (“Kako ravnati z rano, / ki ne neha krvaveti, / sestro moja.”), lajtmotiv, ki ga lahko povežemo z Žižkovim konceptom *Enjoy Your Symptom*, stalna tema je tudi depresija (“Delajo samomore / od strahu

pred / depresijo, ki prihaja.”). Pesnica ubeseduje omahovanje, omenja bioenergetsko zdravljenje (“Zdravljenje pri neki / bioenergetični kmetici, / kjer se celite tako, / da božate piščančke ...”), opisuje hiperaktivnost (motiv, ki ga v smislu pojmovanja in sprejemanja drugačnosti pogosto zasledimo tudi v mladinski in/ali otroški književnosti), ubeseduje eksistencialno ambivalenco, zasledimo afirmacijo z negacijo (“Hiperaktivni otroci / niso solidarni / niti sami s seboj.”). Kimberly Reynolds kot značilen motiv radikalne književnosti omenja molk, ki se v pesmih Anje Novak - Anjute pojavi tudi kot oksimoron (“molče kriči”), pojavita se tudi motiv rehabilitacije (“V tretmaju, izolaciji, / rehabu ...”) in halucinacije (“Včasih dežuje / čokolino, če/ si zelo lačen, ali kočolino, / če si zelo zadet.”). Še nekaj motivov, značilnih za radikalno književnost, najdemo v tej pesniški zbirki, na primer samopoškodbe (“Če si daš v usta britev, boš pljuval kri.”; “Razlagam, kako sem / odrezala sebe od sebe.”), smrt (“Smrt je na mestu / v tem mestu, / kjer ni mesta / zate.”), samomor (“Pada, / pada, padam z balkona.”), nadpovprečno pogosto se pojavlja lakota. Motiv lakote je večpomenski, ne gre le za pomanjkanje hrane, potrebo ali veliko željo po hrani, temveč za motiv čustvene lakote, za potrebo po čustvih, po pripadnosti, sprejemanju, tudi samosprejemanju.

Avtorica, ki je po poklicu diplomirana igralka, je tudi bralka, zato je v pesniški zbirki prisotna intertekstualnost, parafraze pesnikov, kot so Ivan Minatti (“Moram / imeti rad”), Boris A. Novak (“Slovesa niso za ljudi, / ki so del slovesa / od bolezni.”) in Marko Pavček (“Z nobeno pesmijo me ni manj”), srečamo tudi reference na Bambija, Othella idr. Avtorica se zunaj-literarno navezuje na različne vrste umetnosti, na primer na body art in performanse, na Marino Abramović, najdemo pa tudi navezave na Silvio Plath (*Stekleni zvon*) in Amy Winehouse (*Back to Black, I Told You I Was Trouble* ipd.). Pesnica ubesedi slikovito “legendo”, ki je v resnici pravljčni tip (Resnica in Laž) (ATU¹ 613 *The Two Travelers*).

Pesmi bodo različni bralci različno interpretirali – kot je dejal Northrop Fry, branje je piknik, na katerega avtor prinese besede, bralec pa pomen. V pričujočem razmišljanju bi zato omenila *Kugo fantazem* (S. Žižek, 1997). Fantazme (čustvene) lakote v pesmi konstruirajo željo lirskega subjekta, bralcem pa dajo pesniške ali telesne koordinate, saj je telo osrednje

¹ ATU je mednarodna oznaka in akronim priimkov treh folkloristov, Anttija Aarneja, Stitha Thompsona in Hansa-Jörga Utherja (Hans-Jörg Uther: *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography. Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*; Academia Scientiarum Fennica, 2004, 2011).

prizorišče, dogajalni prostor. Nadčasovno je ubesedena napetost, ki je v samem jedru pesmi, telo brez bolečine/z bolečino, ki ustvarja ali destabilizira pesmi in poraja nove značilnosti. Pozicije lirskega subjekta so razpršene, pripovedi so fantazme, zato so tudi bolečine fantomske, v delih telesa, ki jih ni.

Pesnica narativno zastira/maskira antagonizme, ki služijo zakritju izvorne prazagate, prastrahu, praran ... Za njeno poezijo je značilen tudi "nemogoč pogled" v popkovnico, zibko, žile ... potovanje po sebi, po žilah ... Pesmi uspešnjujejo Padec oziroma Padce in so oddaljene od zdravo-razumarskega prepričanja ter (pre)blizu ranam in žilam. Padec ali Padci so se zgodili v preteklosti, viharna nihanja lirskega subjekta so stalnica, hkrati je opaziti tako strah pred padcem kot njegovo privlačnost.

Pisanje se ne ozira na jezikovna pravila (BEMTI BOGA PESNICA), estetika skulizma (MOJ SKELET SI). Avtorica lapidarno v obliki polnopomenskih ključnih besed niza značilne motive radikalne književnosti. Ambivalentno se bori proti "banalnosti Zla" in za detabuizacijo anoreksije, bioenergije, depresije, hiperaktivnosti, lakote, molka, posilstva ("ker so me kolegi / ves čas posiljevali") rehab(ilitacije), samopoškodb, smrti, samomora. Spretno prehaja od estetike lepega ("osvobojen kapitala lepote") v estetiko grdega ("Silna je moja ljubezen. / Tako silna, / da se mi dviga / prag bolečine."). V pesmi tematizira tudi svet z Bogom in/ali brez njega oziroma različne religije (omenja *Koran*, new-age ...). Pogumne so transgresije predsodkov ("Zaenkrat / te povabim / v svojo spolnico."), včasih se lirski subjekt samocenzura, v ospredju so travme (posilstvo, samopoškodbe ...), ironizira tradicijo v smislu ("Ljubi svojega bližnjega? Ne, hvala!" (S. Žižek)). Hkrati so pesmi postmodernistične – so večno vračanje istega v gonu – "različne vrste lakote", prazne geste (S. Žižek) družbe in samoprevare.

Že prva zbirka *Ranerane* (2021) formalno nakazuje na misel "Rane se zacelijo, brazgotine ostanejo." (H. Zollner), prav tako tudi pričujoča, druga zbirka *Žilazili*, ki pa je od prve asociativno oddaljena ter hkrati ponazarja klasično povezavo med formo in vsebino, zvenom in pomenom, v tem primeru v slogu posthumane družbe. Zbirka je pesniška pot popkovnice, ultrazvok srca in srčno-žilnih dogodkov. Morebiti bo naslednja zbirka nosila naslov *Dušaduši*, saj obstaja pesniški most od koncepta *puer aeternusa*, ki je postal imperativ sodobnega (M. L. von Franz, S. Žižek), do "dušica, mlada dušica". Mogoče bi bilo smiselno razmišljati, jasno pesniško, od premika v posthumanistični družbi od neoliberalističnega imperativa "vampirskega liftinga" h kategoričnemu imperativu Kanta. Pesniška

zbirka vizualno in verbalno obravnava posledice neoliberalističnih vrednot potrošništva, socialnih omrežij, ki so *de facto* in *de iure* asocialni, saj se tudi lirski subjekt zateka v intimizem in nihilizem. Mogoče pa notranje pokrajine in vojne med ranami in žilami slikajo vojno pokrajino in so klic k pacifizmu?

Druga zbirka pesmi igralka Anje Novak - Anjute je slikovit potret družbe, ki je odsotna, in lirskega subjekta, ki je sam sebi objekt in subjekt v makroskopskih (telo) in mikroskopskih (kapilarah) potezah družbe. Lirski subjekt je hibriden, prikazan kot postmoderna varianta ribe Faronike, na kateri sloni svet, postmoderna Antigona, ki išče notranjega Polinejka, je podoba "sodobnih" lestev ali stopnic, ki vodijo v "rehab" nebo, deset poglavij pa simbolizira "mejo" ali "končno" (Z. Šmitek), tudi mrtvaški ples, poosebljajo ne sončnega, ampak senčnega heroja ali heroino. Pričujoča hibridna zbirka *Žilažili*, druga v triadi, je kakovostno in kompleksno delo, je portret ne le posameznika v labirintu sebe, družine, družbe, ampak tudi potret ali antiportret lirskega subjekta, družine in družbe ter fantomske bolečine. Je seštevček diagnoz lirskega subjekta, je hkrati pesniški manifest (petih) faz žalovanja (E. K. Ross) za seboj, od zanikanja ("nobena smrt"), jeze ("lakota to je krik"), pogajanja ("odpuščanje"), depresije ("Delajo samomore / od strahu pred / depresijo, ki prihaja") in sprejetja ("Odpusti mi"), ali pa tudi ne, lahko je potovanje k sebi ali Ikarjev let.